

A VERSEK HANGERŐ-, HANG- SZÍNVÁLTÁSRA

Mi volnának? Hóesésben...

AKADÁLY NÉLKÜL

modul adaptációja
beszéd fogyatékos tanulók
együttneveléséhez

SZÖVEGÉRTÉS- SZÖVEGALKOTÁS

BESZ-V.1-AdB

A modult készítette:

Gerle Edit

Az adaptációt készítette:

Hernádi Krisztina

A modul célja	A mondat, a szó szerkezetek logikai viszonyainak érzékeltetése a hangerő-, hangszínváltozás gyakorlataival
Időkeret	A foglalkozások időtartama az irodalomóra keretein belül vagy azon kívül naponta (reggelente) 8-10 perc legyen.
Ajánlott korosztály	6–8 életév
Modulkapcsolódási pontok	<p><i>Tágabb környezetben</i> NAT 2003: A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. Gondolkodtatásra készítés, oldott beszéd kialakítása, spontán figyelem erősítése, a nyelv logikai összefüggéseinek érzékeltetése</p> <p><i>Szűkebb környezetben</i> Szóbeli szövegalkotás mondat- és szövegfonetikai eszközök megismertetése. Az együttműködési készség fejlesztését célzó szociális kompetencia modulok</p>
A képességfejlesztés fókuszai	<p>a) Nyelvi kommunikáció fejlesztése</p> <p>b) Olvasás-szövegértés (magyar nyelv és irodalom): beszéd-készség, szóbeli szövegek hangoztatása, ismeretek az anyanyelvről, beszéd-kezdés növelése, a magyar nyelv hangsúlyozása, a szöveg fontosabb egységeinek kiemelése</p> <p>c) Ember és társadalom: kommunikáció</p> <p>d) Információs és kommunikációs technológia: megismerési képességek; megfigyelési és kifejezőképesség komplex fejlesztése</p>

AZ ADAPTÁCIÓ KÖRE

A beszéd-fogyatékosok köre igen heterogén. Azonos beszédhibafajtán belül is nagyfokú az eltérés, hiszen a tünetek jellege, a beszéd-sérülés foka, fejlődési üteme, a kísérő problémák jellemzői egyénenként különbözők. A beszéd-zavarok egy-egy tanulónál halmozottan is előfordulhatnak. Az iskolai oktatás, az egyéni megsegítés a pedagógiai, logopédiai ellátás, a beszéd-beli akadályok jellegétől függ. Ezek az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- Megkésett beszéd-fejlődés
- Diszfázia
- Súlyos beszéd-észlelési és beszéd-megértési zavar
- Diszlália
- Orrhangzós beszéd
- Dizartria
- Dadogás
- Hadarás
- Diszfónia

- Mutizmus
- Diszlexia
- Diszgráfia

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A beszéd fejlesztésében a légzőgyakorlatok, a ritmus és a tempó érzékeltetése mellett nagy jelentősége van a hangerő és a hangszín váltakozásainak érzékeltetésére is, elsősorban különböző verseken keresztül. A hang ereje, a hangosság legelső sorban a légzés által szolgáltatott légáramtól függ. Miután rendszeresen gyakoroltattuk a gyerekekkel a helyes légzést, figyelmet fordíthatunk a hangerő és a hangszín érzékeltetésére is. A hangerő-terjedelem magában foglalja azt a széles skálát, amelyen képesek vagyunk az érzékletes, színes beszédre, a suttogástól a kiabálásig. A hangerőfokokozatok igen széles íven mozoghatnak. A magyar nyelv versei, költőink kitűnő példákkal segítik a gyermekek versek által való hangerőfejlesztését. A beszéd hangerejével hangulatokról és érzelmekről is hírt adunk. Mivel a gyermekek érzelmi élete igen gazdag, fogékonyak az érzelmeket kifejező hangerő, hangszíngyakorlatokra.

A beszéd fogyatékos gyermekek többségére jellemző az anyanyelv fejlődésében tapasztalható kisebb-nagyobb elmaradás. A verbális fejlesztés ezért célként és eszközként is megjelenik, szinte valamennyi tevékenység közben. Ennek feladata a tanuló közlési vágyának, szabad önkifejezésének elősegítése. Kezdetben fogadjuk el és segítsük a gyermek egyéni kommunikációs formáit, ezzel is erősítve egy magasabb kommunikációs szint elérését.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Jenei Andrea (szerk.): Ajánlások beszéd fogyatékos gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez. Szövegértés-szövegalkotás. sulNova Kht., Budapest, 2006.

A MODUL FELÉPÍTÉSE

I. Hangerő

1. Weöres Sándor: Kacsa-úsztató
2. Weöres Sándor: Mi volnék?
3. Tamkó Sirató Károly: Világos ez!
4. Osvát Erzsébet: Őszanyó
5. Heinrich Hoffmann von Fallersleben: Esőben

II. Hangszín:

1. Nemes Nagy Ágnes: Szorgalom
2. Nemes Nagy Ágnes: Hősesben
3. Weöres Sándor: Kocsi és vonat
4. Kányádi Sándor: Költögető
5. Végh György: Golyózás a csillagokkal

Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítéseim (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Melléklet
				Munkaformák	Módszerek	
I. HANGERŐ						
1. Weöres Sándor: Kacsa-úszató Középhanggyakorlat Játékos mozgással kísért előadás		Intonáció Diszfónia, orrhangzós beszéd esetén a gyakorlat pontos kivitelezése nem elvárható	Az egész osztály egyéni szerepléssel	Heterogén csoport	Együttmondás tanítói irányítással	
2. Weöres Sándor: Mi volnék? A hang előrevetésének gyakorlata		Intonáció Diszfónia, orrhangzós beszéd esetén a gyakorlat pontos kivitelezése nem elvárható Nagymotorika	Az egész osztály	Heterogén csoport	Utánzás Együttmondás	
3. Tamkó Sirató Károly: Világos ez! Mozgással, térképpel kísért hangerőgyakorlat a beszéd tagoló-kiemelő jellegének érzékeltetésére		Intonáció Téri orientáció Diszlexia-diszgráfia esetén a versmondás előtt ismételjük át, pontosítsuk az irányokat	Az egész osztály	Heterogén csoport	Utánzás Együttmondás	
4. Osvát Erzsébet: Őszanyó Középszáll hangszín érzékeltetése, gyakoroltatása A hangerő-terjedelem növelése		Intonáció Diszfónia esetén kerüljük a kiabálást, az emelt hangerővel történő szövegmondást	Az egész osztály	Heterogén csoport	Együttmondás tanítói irányítással	
5. Heinrich Hoffmann von Fallersleben: Esőben Mozgással kísért hangerőgyakorlat az intonáció változásának gyakoroltatására		Intonáció Durva mozgás Diszfónia esetén kerüljük a kiabálást, az emelt hangerővel történő szövegmondást	Az egész osztály	Heterogén csoport	Utánzás Együttmondás tanítói irányítással	

Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítéseim (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Melléklet
				Munkaformák	Módszerek	
II. HANGSZÍN						
1. Nemes Nagy Ágnes: Szorgalom Egyéni megszólaltatásra való lehetőség, a kijelentő és a kérdő mondatok közötti különbség gyakorlata a hangszín váltakoztatásának segítségével		Intonáció Érzékenyítés a mondat-hangsúly érzékelésére	Az egész osztály, egyéni szerepléssel	Az egész osztály, egyéni megszólalással	Magyarázat, tanítói vezénylettel	
2. Nemes Nagy Ágnes: Hősesben A kijelentő és kérdő mondatok közötti különbség gyakorlata a hangszín váltakoztatásának segítségével		Intonáció Érzékenyítés a mondat-hangsúly érzékelésére	Az egész osztály, egyéni szerepléssel	Heterogén csoport	Együttmondás tanítói irányítással	
3. Weöres Sándor: Kocsi és vonat Kijelentő, kérdő és felkiáltó mondatok közötti különbség gyakorlata a hangszín váltakoztatásának segítségével Vers mozgással kísért előadása		Intonáció Érzékenyítés a mondat-hangsúly érzékelésére Együttműködés	Az egész osztály	Heterogén csoport	Együttmondás tanítói irányítással	
4. Kányádi Sándor: Költögető Közepes hangszín gyakorlata, különböző hangszínek utánzása az állatok segítségével		Intonáció Diszfónia esetén kerüljük a kiabálást, az emelt hangerővel történő szövegmondást	Az egész osztály, egyéni szerepléssel	Heterogén csoport	Utánzás Együttmondás tanítói irányítással Szerepjáték	
5. Végh György: Golyózás a csillagokkal Világosabb és sötétebb hangszín gyakorlata alaphang-intonálásra. Vers játékos formában való előadása		Intonáció Diszfónia, orrhangzás beszéd esetén a gyakorlat pontos kivitelezése nem elvárható	Az egész osztály	Heterogén csoport	Utánzás Együttmondás tanítói irányítással	

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás a gyakorlatok alkalmazásának egyféle bemutatását tartalmazza. A gyakorlatokhoz szabadabb teret engedünk meg a gyerekeknek. Ha van elég hely a teremben, toljuk össze a padokat, és a gyerekekkel körben helyezkedünk el. A felsorolt gyakorlatok példaként szolgálnak arra, hogyan lehet a hangszínt, a hangerőt versekkel érzékletesebbé tenni. A magyar nyelv gazdagságát a számos gyermekvers jól érzékelteti. Az egyhangú gyakorlás elkerülésére sok játékos lehetőség adódik, amelynek kihasználtsága minden tanítónak az egyéni fantáziájára és ötletességére bízható. A versek játékos előadása, a helyükön való gyakorlástól a térben való játékokig sokféle módon megmutatható. Az itt leírt ötletek lehetőségek. Személyiségtől függően sokféle módon előadhatók, a különböző hangerő- és hangszínformákat kiemelve. A játékok száma végtelen, csak fantázia kell a kitalálásukhoz.

Tanítói instrukciók

I. HANGERŐ

1. Weöres Sándor: Kacsa-úsztató

A terem átrendezése után a gyerekek üljenek körbe.

- Mondjátok utánam a verset!
Tó vize, tó vize csupa nádszál,
egy kacsa, két kacsa oda-császkál,
sárban ezer kacsa bogarászik,
reszket a tó vize, ki se látszik.
- Kijelölünk két kacsát. Ők bemennek középre. Mint a kacsák, szárnyukat hátra téve úszkálnak a vízben.
- A vers végére odamennek valakihez, ők lesznek az új kacsák.
- Mindig újabb és újabb kacsákat választunk.

2. Weöres Sándor: Mi volnék?

<i>Tűzben</i> fa parazsa volnék,	– Mutassunk tüzet a kezünkkel.
<i>Vízben</i> puha moha volnék,	– Hullámozzunk a kezünkkel.
<i>Szélben</i> jegenyefa volnék,	– Mutassuk a szelet a kezünkkel.
<i>Földön</i> apám fia volnék.	– Mind a két kezünket lassan eresszük le.
- Az első szavakat sokkal nagyobb nyomatékkal és erőteljesebben mondjuk, mint a többi.

3. Tamkó Sirató Károly: Világos ez!

Diszlexia-diszgráfia esetén a versmondás előtt ismételjük át, pontosítsuk az irányokat.

- Álljunk körbe, és mutassuk az irányokat a kezünkkel! A fent, lent, kint, bent szavakat nyomatékkel mondjuk!

Tudja-e *kend*

Merre van *fent*

Merre van *lent*

Merre van *kint*

Merre van *bent*?

- Most fordítsunk hátat a kör közepének, és így is mondjuk el!

Megmondom mind,

Ha itt áll *kend*

Erre van *fent*

Arra van *lent*

Emerre *kint*

Amarra *bent*.

4. Osvát Erzsébet: Ősz anyó

Diszfónia esetén kerüljük a kiabálást, az emelt hangerővel történő szövegmondást.

- Versmondás előtt a gyerekek álljanak körbe.
- Lassan, fokozatosan guggoljunk le, miközben egyre halkabban mondjuk a verset.

Jött ősz anyó

hideg széllel,

aranysárga

vízfestékekkel,

sárgák lettek

a levelek,

fújtak, fújtak

őszi szelek.

- Az utolsó sornál hirtelen álljunk fel, és kiáltsuk el magunkat!

Fújtak, fújtak

őszi szelek,

lehullottak

a levelek.

Ott vannak

a fák alatt,

látod a sok

aranyat?

5. Heinrich Hoffmann von Fallersleben: Esőben

Diszfónia esetén kerüljük a kiabálást, az emelt hangerővel történő szövegmondást

Drága Nap, ragyogj fel újra,	– Kezünkkel mutassuk a Napot!
Múljon a felhők borúja!	– Dugjuk el a kezünket.
Hegy is, völgy is várja már:	– Mutassunk hegyet, völgyet.
Arany fedje napsugár!	– Újra a Napot.
- A kiemelt sorokat hangosabban mondjuk, kiemelve az intonációt.
  - Utána némán, csak mutogatva. A kiemelt szavakat itt is hangosan mondjuk.
- Szikkasszal fel minden tócsát,
Szárátsad az utak hosszát!
Hogyha fenn jársz kedves Nap,
A gyerekek is játszhatnak.*

Saját adaptációs kiegészítemem:

II. HANGSZÍN

1. Nemes Nagy Ágnes: Szorgalom

- Az első két sort csukott szemmel minden gyerek mondja:
Mi kopog?
Mi kopog?
- Előre kijelölt gyerek mondja, a hangjáról a többieknek ki kell találnia, ki volt:
Harkály vagyok, kopogok.
Nem is tudom, mióta
vár rám ez a diófa.
- Az első két sort mindenki mondja. Itt is becsukják a gyerekek a szemüket:
Mi ragyog?
Mi ragyog?
- Előre kijelölt gyerek a béka, a hangjáról a többieknek ki kell találni:
Hát nem tudod, ki vagyok?
Béka vagyok, leveli,
Ki a fiát neveli.

2. Nemes Nagy Ágnes: Hóesésben

- Az első két sort mindenki mondja:
Szakad a hó nagy csomókban,
veréb mászkál lenn a hóban.
- A kérdő mondatot egy gyerek:
Veréb, elment az eszed?
- A következő három sort mindenki mondja:
A hóesés betemet.
Nem is ugrálsz, araszolsz,
Hóesésben vacakolsz.
- Ezt a két sort mindenki mondja:
Fölfújtad a tolladat,
Ázott pamutgombolyag.
- A kérdő és felkiáltó mondatot egy-egy gyerek mondja:
Mi kell neked? Fatető!
- Az utolsó sort mindenki mondja:
Deszka madáretető.

3. Weöres Sándor: Kocsi és vonat

Diszfónia esetén kerüljük a kiabálást, az emelt hangerővel történő szövegmondást

- A gyerekek a vers elmondása előtt álljanak, alkossanak magukból vonatot.
Vonatként járjanak körbe, miközben mondják a verset. Minden kiemelt sornál hangosan, kiabálva:
Megy a kocsi, fut a kocsi:
Patkó-dobogás,
Megy a vonat, fut a vonat:
Zúgó robogás.
Vajjon hova fut a kocsi?
Három falun át!
Vajjon hova fut a vonat?
Völgyön, hegyen át!
- A második versszakot halkán, szinte suttogva mondják, miközben a kisvonat körbe-körbe jár:
Zim, zim, megy a gép, megy a gép,
Fut a sinen a kerék,
Forog a kerék.

Zum, zum, nagy az út, nagy az út,
Fekete az alagút,
A masina fut.

4. Kányádi Sándor: Költögető

- Az első két sort mindenki mondja:

Hajnalonta engemet
gerle-galamb költöget:

- A kiemelt szavakat egy galambnak kiválasztott gyerek mondja (Hogyan beszél a galamb?):

*Jó reggelt,
jó reggelt,
mindenki már rég felkelt.*

- A kiemelt részt a rigónak kiválasztott gyerek mondja:

*Rá a rigó: föl bizony
gyöngyös harmatot iszom,
hú de jó,
hú de jó,
harmaton él a rigó*

- A kiemelt részt négy rigónak kiválasztott gyermek:

*Cserépen a verebek:
kenik-fenik csőrüket:
csiri csűr,
csiri csűr,
csak így telik meg a csűr.*

- A kiemelt részt a szarkának kiválasztott gyerek mondja:

*De a szarka rájuk reccsent,
hogy egy kicsit csendesebben:
csöndesen,
csöndesen,
nem süket itt senki sem.*

- Az utolsó versszakot az egész osztály együtt mondja, közepes hangerővel:

*Túl a vízen valahol,
kakukkmadár kakukkol,
kakukk szól,
kakukk szól,
túl a vízen valahol.*

5. Végh György: Golyózás a csillagokkal

- A páratlan sorokat mindig a fiúk, a páros sorokat mindig a lányok mondják:

Fenn az égen a sok csillag
mind megannyi kicsi ékszer,
hogyha mindet neked adom,
azzal, ugye megelégszel?

Kicsi golyó minden csillag
elgolyózhatsz velük szépen,
s ha veszítesz is belőlük,
marad elég fenn az égen.

Saját adaptációs kiegészítem: